

Entrevista a Eduard Xevarnadze

“Vet aquí la meva tragèdia”

L'home que va sobtar el món amb una dimissió fulgurant parla ara, després d'un llarg silenci, d'aquella decisió inesperada i de diversos aspectes de la crisi soviètica.

E dvard Amvrossievitx Xevarnadze, la Unió Soviètica es troba davant la fallida econòmica. Els conflictes nacionalitaris podrien abocar a una devastadora guerra civil. Els enfrontaments entre reformistes i reaccionaris s'agreugen dramàticament. ¿No li reca, a vegades, no ocupar una posició central per lluitar en pro de la perestroika?

—No, no tinc cap sentiment de reançança, perquè em penso que la meua renúncia com a ministre d'Afers Estrangers va ser una decisió correcta. Estic per la perestroika. En els seus ideals es reflecteixen les meves opinions i conviccions, i per tant la defensaré. I puc participar activament en aquest debat sobre el futur sense ser ministre.

—La seva sobtada dimissió del 20 de desembre de 1990, la va basar en una “protesta contra l'amenaça d'una dictadura”. ¿Encara és greu aquest perill?

—Sí, el perill d'una dictadura, l'amenaça del totalitarisme, encara existeix. Però també hi ha alguns signes que són motiu d'esperança, especialment en el moviment democràtic. Observo que es malda més per la unitat, per coordinar iniciatives. Les forces reformistes s'han tornat més combatives.

—¿D'on vindria el perill d'una dictadura? ¿No de Gorbaxov?

—Ara mateix és molt difícil de dir. Si no resollem els problemes socials, polítics i nacionals que fan trontollar l'estat soviètic, acabarem en el caos. I el caos, com Gorbaxov ha reconegut molt bé, és perillósíssim. Crea les condicions adequades perquè broti la més maligna de les dictadures.

—¿Qui hauria d'evitar el caos? ¿L'exèrcit podria tenir la temptació de constituir-se en una força d'ordre? ¿O bé el vell aparell del partit?

—No se sap. Podria ser algú avui totalment desconegut: un capità o un simple caporal, com haurien de saber els ale-

manys. O un civil, d'esquerra o de dreta... Ara com ara, no és gens fàcil de preveure.

—Ara com ara, el que no s'albira és un dictador així...

—Bé, jo en conec prou algun aspirant.

—¿Qui?

—¿Que em voleu provocar...? (riu).

—Si el perill no ve de Gorbaxov mateix, llavors ¿la seva renúncia no va ser una mena de deserció? ¿No hauria tingut moltes més possibilitats d'evitar una dictadura amenaçadora en qualitat de ministre i membre del Politburó?

—La forma que vaig adoptar per dimitir com a ministre d'Afers Estrangers i la veritat que vaig dibuixar en la meua justificació s'han demostrat correctes, donades les circumstàncies. Això va suscitar una certa reacció al nostre país.

—Quan va deixar el ministeri d'Afers Estrangers, Gorbaxov li va dir: “Aquesta, no us la perdonaré mai”. ¿Una dimissió tan precipitada no va alterar la seva relació amb el president?

—Quan Gorbaxov em va dir que no em perdonaria mai, el seu disgust era sobradament justificat, perquè la meua decisió havia estat realment molt precipitada i jo no n'hi havia parlat abans. Però la nostra relació és avui completament normalitzada.

—¿Té ocasió de parlar regularment amb Gorbaxov?

—Ens veiem, si bé no regularment.

—¿Es consideraria encara el seu conseller?

—Actualment dirigeixo l'Institut de Política Exterior, i, quan vol fer-me alguna consulta, estic ben disposat a assessorar-lo.

—¿Creu que, implicat en massa compromisos, Gorbaxov el va ajudar poc?

—Respondré negativament: quan començaren els atacs contra les noves idees, pràcticament ningú no tirava contra la política exterior.

—¿No li feia por que tota la seva obra política exterior no se n'anés en orris so-

ta l'allau de les crítiques?

—No, l'allau de les crítiques tota sola no hauria aconseguit una cosa així. Però, si sorgia un dictador, qui parlaria encara de les noves idees.

—No demostraria la pugna entorn de les armes convencionals i l'estancament de les negociacions Start, que els partidaris de les velles idees tornen a guanyar terreny?

—Les dificultats en aquestes negociacions són efectivament condicionades, fins a un cert punt, per aquestes forces de reacció de la nostra societat. Però el tractat Start se signarà, i el tractat sobre les armes convencionals es ratificarà. Les dificultats cauran.

—De totes maneres, els militars soviètics no n'estan gaire satisfets.

—Hi ha militars i militars. En els nostres rengles hi ha moltíssima gent enraonada que comprèn que un veritable descens dels costos armamentístics és d'interès nacional per a la Unió Soviètica, els estats europeus i el món sencer, a condició que el desarmament es faci d'una manera paritària. Gosaria dir, fins i tot, que la majoria dels militars comparteixen aquesta posició.

—Amb tot, llavors de la seva dimissió, va acusar un grup de poder de torpedinar la seva política exterior. ¿On eren els seus oponents més poderosos, a l'exèrcit, al govern, al Politburó?

—En totes les estructures.

—¿La seva política exterior no va ser obstaculitzada també per les afirmacions del cap de la KGB, Kriútxov, per qui els serveis secrets treballaven per la fallida de l'URSS?

—El que Kriútxov va declarar, jo no ho sé. El que sé és que els serveis secrets no hi tingueren res a veure. Potser hi ha algú que realment espera el nostre col·lapse, o hi treballa en algun nivell o altre... bé, poden anar fent, si volen. La nostra política estrangera depèn dels ciutadans de la Unió Soviètica, no dels serveis

secrets occidentals. A més a més, també s'assegura una cosa semblant: que els bancs d'alguns països planificaven la forma de fer caure la Unió Soviètica en una catàstrofe econòmica, a base d'introduir ingents quantitats de rubles al país. Aquestes teories conspiratives són ingènues i rebuscades alhora.

—Però, en moltes crítiques, vostè era una espècie de traïdor de la pàtria. La política de col·laboració amb Occident, el fet de deixar anar els Estats de l'Europa Oriental del bloc socialista i la unió d'Alemanya —li retreien— havien trencat el paper de la Unió Soviètica com a potència mundial.

—Sí, aquests retrets, encara me'ls fan avui dia. I en una certa direcció, els atacs són prou més forts. Però són falsos i absurds.

—No li dol que la Unió Soviètica hagi perdut "categoria"?

—Ningú no pot convertir la Unió Soviètica en una potència mundial des de fora. Només ho poden fer els homes i dones de la Unió mateixos. Que siguem una potència mundial no depèn d'Alemanya, reunificada o no. Tampoc no depèn dels EUA ni de l'Europa unida, sinó solament de nosaltres. Quan la nostra economia sigui sòlida, quan tinguem els problemes nacionals resolts, quan hi hagi democratització, la Unió Soviètica serà una potència mundial.

—L'alternativa a la dissolució del bloc comunista només era l'ús de la violència. A principi del 1989 vostè es va veure "força activament" endut a utilitzar els 360.000 soldats soviètics de l'Alemanya Democràtica contra la reunificació. ¿Qui li va obligar?

—Llegiu simplement el que deia la premsa soviètica sobre la qüestió. Encara avui s'hi troben declaracions i articles semblants. ¿Què significa això d'acusar els dissenyadors d'aquesta política d'haver alliberat l'Europa oriental i Alemanya, d'haver dissolt el bloc socialista?

—Segurament que s'hi nota la recança de no haver impedit aquest procés per la força. Vostè va replicar als seus adversaris que una intervenció de la Unió Soviètica hauria dut al caire d'una tercera guerra mundial.

—El perill hi era. Si les tropes soviètiques haguessin utilitzat la força, per exemple en les manifestacions de l'Alemanya Oriental del 1989, l'Occident no hauria deixat de reaccionar. I una confrontació al centre d'Europa, en una àrea amb una tal concentració de tropes, ¿on hauria menat?

BARCELONA, PRIMAVERA

PASSEIG DE GRÀCIA / ARAGÓ
VIA AUGUSTA / DIAGONAL
DIAGONAL 609, "PEDRALBES"

BULEVARD
ROSA
MADE IN BARCELONA

Pàmbla dels Estudis, Foto: ELLEN VON UNWERTH

OBERT AL MIGDIA / PARKING GRATUIT

"Quan hi hagi democratització la Unió Soviètica serà una potència mundial".

ARXIU

—No podia entendre l'oposició emocional, fins i tot la por, del poble rus a la reunificació alemanya?

—És clar que sí. I no són pas els russos solament els que sentien aquesta por. Si guem honestos: ¿Eren sempre tan clares les reaccions a la resta de països europeus? Era natural que, a la Unió Soviètica, els sentiments s'inquietessin, i que alguns, molts fins i tot, reaccionessin amb molta susceptibilitat.

—En gratitud per la reunificació, la Unió Soviètica espera l'ajuda alemanya per salvar la seva economia. ¿Com es podria aturar encara una fallida econòmica total?

—El suport i l'ajuda de l'exterior són, naturalment, factors molt importants. Però per prevenir una catàstrofe i eixir de la crisi, el primeríssimament interessat és el poble soviètic. Cap ajuda exterior no serà eficaç si els ciutadans no malden per salvar el país.

—¿Crèdits i subvencions no són pas, doncs, el bon camí per resoldre els problemes?

—No. Una ajuda seriosa, de gran abast, és indubtablement molt important. Sobre tot la que ha proposat el govern de la República Federal és capital per a nosaltres. Però no decisiva.

—Els EUA es mostren molt menys despresos que els alemanys, perquè creuen que abocar-hi grans sumes de divises fóra llançar-les, si la Unió Soviètica no adopta un canvi radical d'estructures.

—He parlat amb el president Bush, i no

n'he tret la impressió que sigui aquesta la idea del govern i del poble americà.

—Bush dubta a invitar Gorbtxov a la cimera dels principals estats industrials. I Gorbtxov envia expressament a Washington peticionaris d'alt rang per obtenir el suport del president dels EUA i aconseguir una ajuda occidental per valor de cent mil milions de dòlars. ¿Vol dir que és gaire realista això?

—Hi havia certes raons que justificaven les reserves i les limitacions comercials dels EUA. Però, a aquests obstacles, ja s'hi ha obviat en gran part. Per exemple, ja s'ha aprovat la llei de viatges de la Unió Soviètica. I no dubto gens que aquest procés avançarà ràpidament.

—Seria oportú que l'Occident proposés com a contrapartida al seu ajut financer un programa de reformes a la Unió Soviètica?

—No, l'Occident no hi guanyaria res. Si els estats industrials d'Occident desitgen realment un procés democratitzador a la Unió Soviètica, han de trobar formes intel·ligents de cooperació. Els diktats em semblen un error. Els ultimàtums occidentals només afavoririen els nostres conservadors, que volen tornar a dur el país per les velles senderes.

—Amb tot, fins ara no hi ha hagut cap programa de reformes convincent que permeti de decidir als ciutadans soviètics.

—Per això mateix l'Occident no pot elaborar un programa per a nosaltres. Primer de tot, cal satisfer les necessitats més ele-

mentals de la població: aliments i altres aspectes bàsics de la vida quotidiana. Les tensions socials no es poden agreujar més, perquè aleshores la situació ja no serà previsible.

—Però, de moment, vagues, manifestacions, protestes... s'agreugen com més va més.

—Sí. Ara, prohibir les vagues no serviria de gran cosa. En els nostres temps, les prohibicions no són gaire eficaces.

—¿Com és que la direcció soviètica, que ha dut a terme un canvi tan fonamental en política exterior, no hagi avançat més en política interior?

—No comparteixo gens la vostra opinió. És clar que, en les reformes, hi ha diferències de tempo. Tot amb tot, ja hem aconseguit importants transformacions: llibertats personals, llibertat d'opinió, de premsa, la *glasnost*, un sistema parlamentari i moltes més coses. I l'economia també es transforma, si bé més lentament, i una mica a la rassa. Per això en altres camps tenim massa pressa.

—No es pot dir això, en tot cas, d'un altre dels grans problemes de la Unió Soviètica: les lluites nacionalitàries. ¿Pot negar a repúbliques que volen deixar la Unió Soviètica un dret d'autodeterminació nacional que ha acordat a altres països de l'Europa de l'Est?

—El dret a l'autodeterminació consta a la Constitució. Oposar-s'hi per la força, de la mena que sigui, em sembla inadmissible: la força no dóna cap resultat raonable.

—Però a Geòrgia, al Bàltic, a Armènia, ja s'hi ha fet servir la força. ¿Creu que és possible una escissió de repúbliques de la Unió sense guerra civil?

—Si una nació opta per exercir el seu dret a l'autodeterminació, ha de seguir els camins establerts, pacíficament. Hi ha un procediment constitucional. Si aquest procés d'escissió amenaça en algunes repúbliques de convertir-se en guerra civil, i aquest perill certament hi és, cal considerar a fons la qüestió.

—¿Li resulta imaginable la Unió Soviètica sense Geòrgia, la seva república pàtria?

—Geòrgia ha declarat la seva independència, i és el seu dret. A la pràctica, això significa males relacions entre Moscou i la república.

—A l'Iraq, l'ONU prova d'arranjar un conflicte interior entre kurds i àrabs. Seria imaginable una missió semblant de pau de l'ONU a la Unió Soviètica?

—Jo sóc partidari d'interessar l'ONU en el diàleg del nostre govern central amb les repúbliques. ¿Si la integració de l'ONU resultés profitosa, per què hi hauríem de renunciar?

—No perilla que els conflictes soviètics esdevinguin tan explosius que la intervenció de les tropes de pau de l'ONU sembli convenient?

—Caldria reflexionar-hi amb tota cura. La intervenció de les tropes de l'ONU en un conflicte nacional és una qüestió molt complicada. Però les crisis interiors d'un país poden convertir-se en un focus de tensions regionals o fins i tot mundials. En aquests casos, l'ONU no se n'hauria d'inhibir.

—Senyor Xevarnadze, vostè ha escrit que la seva dimissió no era un punt final. ¿Té intenció de fer una rentrée política?

—¿Però si m'hi he mantingut sempre, en política!

—Sí, sense càrrec...

—¿Com que sense càrrec? Sóc president de l'Institut de Política Exterior Soviètica. ¿Que no sona molt bé?

—President de la Unió Soviètica encara sona millor. ¿S'imagina de candidat per a aquest càrrec? ¿Contra Gorbátxov?

—Encara no hi havia pensat. Ara, com ja he dit, el títol de president, ja el tinc.

—¿No l'atrauria més acceptar un alt càrrec internacional? ¿Ser secretari general de l'ONU, per exemple?

—Pérez de Cuéllar és un home excepcional. És molt flexible, molt comunicatiu. Hauríem de mirar de guanyar-lo per a un tercer mandat.

"Si una nació opta per exercir el seu dret a l'autodeterminació, ha de seguir els camins establerts, pacíficament".

ARXIU

—Flexible, comunicatiu... aquests qualificatius també s'adiuen amb vostè.

—Doncs no és el que jo diria de mi.

—¿En quina direcció política se sent més identificat, atès el seu desig de combinar política i moral: en la d'Eltsin o la de Gorbátxov?

—Això, no m'ho podeu demanar. Permeteu-me que ho formuli d'una altra manera: Tots dos haurien de treballar conjuntament. Haurien de trobar un llenguatge comú i arribar a uns pactes. El nostre país ho necessita. Ara, és clar, jo tinc la meua pròpia posició, les meves pròpies opinions.

—Quin dels candidats a l'elecció presidencial per a la Federació Russa del 12 de juny s'acosta tant a la seva posició personal que li donaria suport: ¿Eltsin o l'ex-primer ministre Ryxkov?

—¿Què voleu, que esbombi un secret? Home, això no està bé. I el secret de vot, ¿què? A part, que tampoc no necessiteu saber qui votaré.

—El seu pare va ser un dissident, contra el qual es va dictar ordre de captura al 1937. Els seus oncles eren socialdemòcrates. El seu sogre va ser afusellat per enemic del règim. ¿Ha estat mai comunista de debò? ¿Ho és encara?

—Sempre m'he considerat comunista.

Vet aquí la meua tragèdia. De primer, l'època estalinista, després Khrúixtxov, seguidament i de mica en mica, l'obertura fins que un home com jo va arribar una posició de poder polític.

—¿I ara ja no és comunista?

—¿Com que no? Sóc membre del Partit. El que passa és que avui tinc altres perspectives i plantejaments. He canviat com, d'altra banda, també ha canviat el nostre país.

—Així, ¿creu que el sistema comunista es deixa democratitzar a fons i realment sense liquidar-se?

—I, doncs ¿què és el que ocorre, si no, al nostre país? Bé, és un procés democratitzador. I ¿qui el va començar? No vosaltres. Vosaltres no ens hi forçàreu. Fòrem nosaltres mateixos. Nosaltres vam començar. Ara, que hi hagi divisions al partit, que les opinions topin amb duresa, ja és una altra qüestió. De la resolució d'aquest conflicte, en depenen moltes coses. També el destí de molts comunistes. Si dominen els conservadors, els demòcrates deixaran el partit.

Eduard Amvrossievitx Xevarnadze, gràcies per aquesta entrevista.

Spiegel
traducció: J. C.